ա̃ծային և անթերի խորհուրդ» է պատուած։ Բոլոր եկեղեցիներն էլ կատարել են առաջ Հայոց պահած աւանդութեամբ, մանաւանդ Հռոմայ եկեղեցին մինչեւ Աղէքսանդր Բ. և Յուլիոս պապերը. Յունաց եկեղեցին էլ միայն յետոյ է սկսել ջուր խառնել. իսկ Ծնունդը Դեկտեմբերի 25ին սկսեցին կատարել Ոնորիոս և Արկադիոս կայսրների հրամանով(*)։ Մենք հետեւում ենք Լուսաւորչին, որին հետեւել են և Ներսիսեանք (Շնորհալին և Պահլաւունիք առ հասարակ)։

Նոքա պնդում են, թէ երբէք անհնազանդ չեն եղել կաթուղիկոսի դէմ, մինչդեռ «սուտակասպաս, տգէտ և քսու» մարդկանց լսելով, «անւանդ քո ի վեր. մեր կոչմանէ գրկել ջանաս»։ Մենք ոչ մի բանում չենք թերացել ձեր առաջ, ընդհակառակ «վս. ձեր բաղում նախատինս և անարգանս ընկալաք ի ներքնոց և յարտաքնոց»։ Ուղարկել էիք մեզ կանոնական և վարդապետական վկայութիւններ, որ առաջինը չէր և որոնց պատասխանը ժամանակին գրել ենք և ուղարկել. վկայութիւնների մեծագոյն մասը չեն վերաբերում ջրի խորհրդին, բանագբօսիկ են բա-

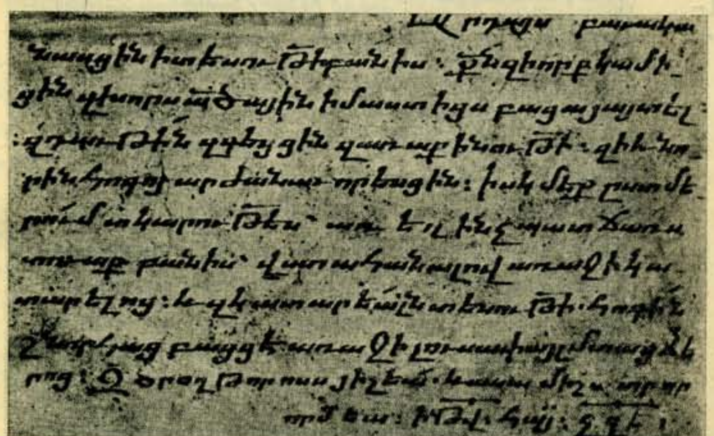

Պատկեր 225ա.

ցատրութիւնները. իրենք իրենց կողմից մատնանիշ են անում ուրիշ վկայութիւններ։ Կաթուղիկոսի կողմից խրախուսւում են այնպիսիները, որոնք «անխտրաբար յամ. կերակուրս և ի բանս և ի գործս հեշտութե. վարին», իսկ իրենց աչքում այդպիսիները «պատճառ հայհոյութե.» են կաթուղիկոսի անուան, կրօնի, եկեղեցու, և ոչ սիրոյ միջնորդ»։ Յետոյ կը տեսնենք, որ այստեղ ակնարկուած է Զաքարիա Ծործորեցին։

Թղթից իմանում ենք նաև, որ կաթուղիկոսի Գրիգոր Նուիրակը վճռական կերպով յայտնել է, «թէ հօգեւոր տնն. հրամանք է, թէ որ ոք յանձն առնու զջրով պատարագելն և ի դեկտեմբերի իե. զծնընդեան տօնն կատարել, այնոցիկ մեռոն տուր և ա̃հէ, և որ ոչ կամիցին ի սբ. խորհուրդն զջուրն խառնել և ի դեկտեմբերի իե. զծնունդն առնել, այնպիսեացն. մեռոն մի տալ և մի՛ ա̃հել զայնոսիկ». իրենք «իշխանօք և ազատօք, վ̃է.օք և քհ̃նյօք և ա̃ սրբազան ժողովրդովք» խորհուրդ են արել և բացասական եզրակացութեան հասել, հրաժարուելով և մեռոն ստանալուց։ Թուղթը վերջանում է այսպիսի խօսքերով.

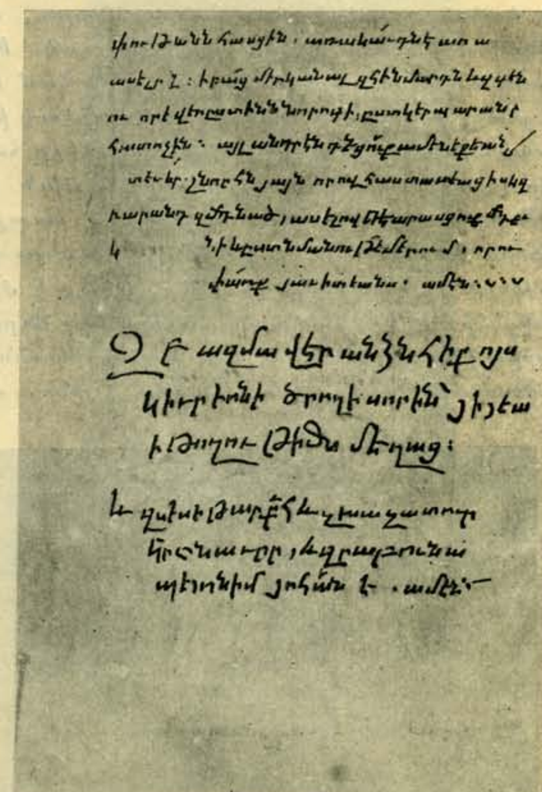

Պատկեր 225բ.

«մեր ջանն և կամքն այս էր, որ չլինէր մեզ ի մէնջ բաժանել և ով ոք եղեւ պատճառ և լինի, ինքեանք տայցեն պատասխանի ա̃յ»։ Այս վերջին ակնարկն էլ Զաքարիա Ծործորեցուն է վերաբերում, ինչպէս պարզւում է Աւրպելու Զաքարիային գրած պատասխանից։

Յովհաննէս Աւրպէլը իւր թղթով պատասխան է գրում Զաքարիային «Էքսարխոսիտ Հայոց», այսինքն կաթուղիկոսի տեղակալին արեւելքում, որ ողջունի և անձնական տեղեկութիւններ տալու հետ, յորդորել էր «ի ճշմարտութե. խոկումն և ի . . . հրամանաց կատարումն»։ Պատասխանը պարզ է և խիստ. Նա հեգնութեամբ գրում է, թէ ի՞նչպէս է որ, «սկզբանն տարոյն» «հետևեցար ճշմարտութեն.» և մեզ խորհրդակից չարիր. այս տարի էլ մեր բնակութեան մօտով գնացիր «ի գրունս աշխարհակալացն և ոչ երբեք հարցման կամ տեսութե. արժանի արարեր», ուստի

(*) Պատմական այս տեղեկութիւնները, գրեթէ, բառացի կրկնուած են Նչեցու չրջաբերական-դաւանաբանական թղթի մէջ, որ ապացոյց է նորա մասնակցութեան և այս թղթի խմբագրութեան մէջ։